

MANDEN FRA MALLORCA

STEEN SALOMONSEN

Efter den vistnok noget mislykkede og ikke herhjemme viste »Victoria« (1978), en filmatisering af Knut Hamsuns ungdomsroman af samme navn, som fik en meget negativ modtagelse på Cannes festivalen 1979 og som Bo Widerberg i øjeblikket skulle være i gang med at omredigere, er Widerberg tilbage i den realistiske *politithriller*, den genre han effektivt udnyttede i Sjöwall og Wahlöö-filmatiseringen, »Mannen på taket« (Manden på taget) fra 1976. Faktisk er lighedspunkterne mellem denne film og hans nye så mange, at det hele godt kan tage sig ud som lidt af et déjà vu: »Mannen från Mallorca« (Manden fra Mallorca) udspiller sig indenfor det samme stockholmske politimiljø som »Mannen på taket«, flere af skuespillerne – Sven Wollter, Thomas Hellberg og Håkan Serner – er gengangere, stilistisk er filmen båret af samme form for rendyrket hverdagsrealisme, som den Widerberg manifesterede sig med i »Mannen på taket«, og til grund for filmen ligger en roman, »Grisfesten«, af Leif G. W. Persson, der er skrevet med et lignende samfundskritisk og -engagerende sigte som intention, som det der lå til grund for Sjöwall og Wahlöös tibindsromanserie, »Historien om ett brott«. Og ligesom Sjöwall og Wahlöö gjorde det, har Widerberg i »Mannen från Mallorca« benyttet sig af kriminalgenrens muligheder for at formidle samfundskritisk indhold i en form med bred publikumsappeal.

Filmen indskrives sig mere åbenbart end »Mannen på taket« i den amerikanske politifilms etablerede handlingsmønstre, hvor der fokuseres på den enkelte politimand – samfundets korsridder, som politifilmens særlige foretagssomme hovedfigur ofte er blevet kaldt – og ligesom i genrens kendteste værker som eksempelvis Yates' »Bullitt«, Friedkins »French Connection«, Siegels »Dirty Harry« eller for den sags skyld »Strømer«, Anders Refns vellykkede forsøg på at tilpasse genren en dansk sammenhæng, så stadfæster Widerbergs film den efterhånden bundfældede mistro til det demokratiske samfundsystems evne til at forvalte sit retfærdighedsbegreb. I »Mannen på Mallorca« handler det om magtmisbrug og korruption.

Filmen starter med et postrøveri. To civile betjente, Johansson og Jarnebring, der er på et tilfældigt overvågningsjob i nabolaget, tilkaldes, og når lige tidsnok frem til at optage forfølgelsen af røveren, der imidlertid undslipper. Under det efterfølgende opklaringsarbejde rettes mistanken mod en af deres kolleger fra det hemmelige politi, der har været livvagt for justitsministeren. Mistanken bliver efterhånden til vished, men så affærdiges sagen. De to betjente er imidlertid overbeviste om, at de har fået i den rette gerningsmand. Trods advarsler om ikke at spille helte, begyn-

der de mere eller mindre på egen hånd at undersøge sagen, der viser sig at have forgreninger ind i de inderste politiske cirkler med justitsministeren som forgrundsfigur, og at involvere nogle af det hemmelige politis transaktioner. Det lykkes de to politifolk at fremskaffe klare beviser, men sagen modarbejdes – et par vidner mister også livet undervejs – så den til sidst fortøner sig. Med en resigneret konstatering fra de to politimænds chef om, at det er noget svineri, det der foregår, går røveren fri, mens ihvertfald den ene af betjentene ender derude, hvor tvivlen om sagens mere dybtgående sammenhæng sætter ind.

Widerberg har med sine to kriminalfilm arbejdet sig hen imod en meget konkret, virkelighedsafsøgende billedstil, der står som en modsætning til hele den poetiske dimension, hans værk har været gennemstrømmet af, og som fik sit mest rendyrkede udtryk i hans succesfulde romantiske kærlighedstragedie, »Elvira Madigan«. Men – og som fremhævet af Søren Kjørup (i artiklen, »Lyrikeren Widerberg? Nej hverdagsrealisten Widerberg«, KOSMORAMA nr. 133, 1977), så har den egentligt bærende dimension hos Widerberg været hverdagsrealismen, fastholdelsen af at personer, miljø og intrige er forankret i en hverdagslig virkelighed. Det er med denne hverdagsrealisme, at især »Kvartret Korpen« (Ravnekvartret), »Ådalen 31« (Oprøret i Ådalen) og »Mannen på taket« har kunnet fremstå med en vis politisk slagkraft, og det er med hverdagsrealismens pågængelighed, at Widerberg i »Mannen från Mallorca« søger at formidle en oplevelse af aktuelt nærvær overfor det miljø og de mennesker, filmen skildrer, og det magtmisbrug og den korruption filmen afdækker.

Den hverdagsrealistiske skildring var også indeholdt i de visioner, Widerberg udfoldede helt tilbage i 1962, og det er interessant, at han i denne sammenhæng, hvor han polemiserede imod den svenske, »Bergmanbelastede« filmtradition, tog den amerikanske underholdningsfilm i forsvaret: »Den amerikanske film har oftere än man kanske tänker på sin intrig förankrad i någon fylligt skildrad sektor av amerikanskt liv, så att vi jämsides med konflikten får sidor av Amerika. Ljuger den ofte i centrum, så är den för det mesta sann i sin periferi« (Bo Widerberg: *Visionen i svensk film*, Stockholm, 1962, p. 16). Som karakteristisk betragtet forudskikker Widerberg her noget om »metoden« i den hverdagsrealisme, der udfoldes i hans kriminalfilm.

Hermed ikke sagt at filmene lyver, d.v.s. at de forfalder til eskapisme indenfor deres centrum, der udgøres af handlingsintrigen, skønt forløbet i »Mannen från Mallorca« – i højere grad end i »Mannen på taket«, forekommer det mig – er omsat i en meget dynamisk afviklende, handlingsstyret fortællelemåde, der ved sin blotte medrivenhed bringer det umiddelbare underholdningsaspekt helt frem i forgrunden. Men – og for nu at fastholde Widerbergs egen terminologi – Widerberg virker meget bevidst om periferiens effekt i en samfundskritisk sammenhæng, for denne er i politifilmene så fremhævet, at den kommer til at fungere som en lige så meningsbærende dimension som selve handlingsintrigen og de temaer, der her afsættes. Med periferi tænkes på alle de små detaljer og ofte reelt motiverede scener, som ikke direkte er integreret i handlingens logik, og som heller ikke samler sig til at blive bærere af sidetemaer. Der er således hele den lille episode om den unge fyr, Rogge, et af vidnerne til røveriet, der prøver at stjæle pengene fra røveren. En episode der indikerer noget om utilpassethed gennem scenerne, hvor Rogges sociale situation betones. Der er scenen, hvor Johansson tilbringer en pinagtig juleaften sammen med sine børn, sin fraskilte kone og dennes nye mand,

der er en højerestående politimand. Med en tidligere scene i erindring, hvor Jarnebring indigneret fortæller om, hvordan vennens kone skred til fordel for en mand, der rangerer højere oppe i hierarkiet, får Widerberg, hvor banalt dette så end kan lyde på tryk, kommenteret de samfundsskabte prestigenormer og de omkostninger, der knytter sig hertil i privatlivet.

Endvidere er der detaljerne, eksempelvis de oplysninger man efterhånden får om røveren: den dyre bil, det dyre tøj og de mange damebekendskaber fra de natlige diskoteksbesøg. Det er med disse scener og detaljer, hvor sociale problemer og livssituationer antydes, at filmen søger at underbygge troværdigheden i sit virkelighedsudsagn og levere et samfundssignalement.

Når filmen så ikke virker særlig tilfredsstillende, hænger det sammen med, at hele den aura af velmenende samfundsengagement, der lyser ud af den, unægteligt forekommer at virke med nogle års forsinkelse. Der kan være mange grunde til at lave advarende film som »Mannen från Mallorca« netop nu og ud fra det radikale politiske ståsted, filmen betegner: diskussionen om »forbuds-Sverige« og ubådspanoiaen på svensk grund eller i mere generelt orienteret vestligt regi reaganismens fremmarch i USA, og selvfølgelig kan korruptionens eksistens og politiets selvstændiggørelse som magtinstans ikke påpeges ofte nok. På den anden side så ved vi jo efterhånden også bare godt, at velfærdssamfundet har produceret uoverskuelige sociale problemer, at korruption er et faktum og at der foregår en masse skidt og møg oppe i toppen af hierarkiet. Den virkelighed Widerberg her søger at dokumentere har dokumenteret sig selv i den faktiske virkelighed, og politifilmens tematisering eller focusering på kløften mellem idealiteterne og realiteterne i samfundets virke kan, med denne genrens etablering i 70'erne, tages som et indicium for, at den før omtalte mistro til systemet har sat sig i den kollektive bevidsthed, omend denne bevidsthed så har udmøntet sig i forskellige politiske positioner. På den baggrund virker Widerbergs film blot som en gentagelse af en allerede konsolideret erkendelse – omend der er tale om en flot komponeret gentagelse. Filmen kan måske bekræfte den enkelte i hans (eller hendes) apati overfor systemets overgreb, men byder

sig så ellers til for at blive set for sin underholdningseffekt snarere end for sit samfundssind.

Hertil kommer, at filmen ikke kan sige sig helt fri for at havne i det eftertrykkelige og skematiske. Scenerne med de to betjente, der spilles glimrende af Tomas Von Brömssen og Sven Wollter, er fremstillet med troværdig miljøindforståethed og med et engagement i persontegningen. Som kontrast hertil står så de – ganske vist få – scener med »bagmændene«, der virker helt uintegrerede i forløbet. De bringer en noget stereotyp fremstilling af magtens fysiognomi, og den abrupt intonerende afslutningssekvens, hvor kontorchefen og justitsministeren taler om at dække det hemmelige politis mere fordækte udgiftsposter ind via tilskuddene til børnehjælpsbyggeri, forekommer at være en lige lovlig letkøbt måde at blotstille korruptionen på.

Widerbergs film lægger op til refleksioner over, hvorvidt den stærke betoning af virkelighedsforankring i en samfundskritisk sammenhæng og som her på den instrumentelle underholdningsfilms præmisser ikke er ved at være passé. Om ikke realismen i forbindelse med filmmediet har selvstændiggjort sig så meget som æstetisk udtryksform, at den simpelthen ikke længere opleves med samme virkelighedsforankrende eller dokumenterende effekt som tidligere. Ihvertfald virker »Mannen från Mallorca«, hvor vellavet den så i øvrigt er, ikke videre perspektiverende. – Den mangler noget af lyrikeren Widerberg.

MANDEN FRA MALLORCA

Manden från Mallorca, Sverige/Danmark 1984.

P-selskab: Drakfilm – Svensk Filmindustri – Svenska Film Institutet – Sveriges Television, SVT 2 – Filmhuset KB/Crone Film Sales. **Ex-P:** Göran Lindgren. **P-leder:** Brita Werkmäster. **P-samordnere:** Claes Gestrin, Fredrika Berghult. **Instr:** Bo Widerberg. **Instr-ass:** Harald Hamrell. **Manus:** Bo Widerberg. **Efter:** Roman af Leif G. W. Persson: »Grisfesten«. **Foto:** Thomas Wahlberg. **Farve:** Eastman. **Klip:** Bo Widerberg. **Ark:** Jan Öquist. **Rekvis:** Johan Husberg, Mats Geschwind. **Kost:** Karin Sundvall. **Musik:** Björn Jason Lindh. **Tone:** Björn Gunnarsson, Stefan Ljungberg, Bernt Frithiof, Kjell Westman.

Medv: Sven Wollter, Tomas von Brömssen, Håkan Serner, Ernst Günther, Ingvar Hirdvall, Thomas Hellberg, Tommy Johnson, Sten Lonnert, Tord Nordlund, Margreth Weivers, Nina Gunke, Niels Jensen, Marie Delleskog, Gun Karlsson, Karin Bergstrand, Carl-Olof Alm, Ole Ränge, Hans Villius, Ann-Christin Santesson, Johan Widerberg, Rico Rönnbäck, Gert Fylking, Mona Lis Hasselbäck.

Længde: 104 min., 2925 m. **Udl:** Warner & Metronome. **Prem:** 15.2.85 – Dagmar + Klaptæet + Palads (Århus).

Tomas von Brömssen i en scene fra Widerbergs thriller »Manden fra Mallorca«.

